

Memòria de la intervenció arqueològica al Carrer de la Cucurulla, 2B; Plaça de la Cucurulla, 1; Carrer dels Boters, 1, 2-6; Carrer de la Portaferriça, 25-27.

Dates de la intervenció: Setembre de 2022.

Nº expedient: 084/22 – R/N 470 K121 NB 2022/1-38361

Autor: Erik Villarroya de Diego

Data de lliurament: Setembre de 2023

FITXA TÈCNICA	2
1. Introducció.....	3
2. Situació de la intervenció.....	4
3. Antecedents històrics i arqueològics.....	5
4. Metodologia.....	7
5. Descripció dels treballs.....	8
- Llistat d'unitats estratigràfiques.....	13
6. Conclusions.....	15
7. Referències	16
8. Annex.....	17
- 8.1. Inventari fotogràfic	17
- 8.2. Fitxes d'UE	18
- 8.3. Planimetria.....	21
01. Situació i emplaçament	21
02. Planta.....	23
03. Seccions.....	25

FITXA TÈCNICA

Intervenció	Carrer de la Cucurulla, 2B; Plaça de la Cucurulla, 1; Carrer dels Boters, 1, 2-6; Carrer de la Portaferrissa, 25-27
Codi i referència intervenció	084/22 – R/N 470 K121 NB 2022/1-38361
Tipus intervenció	Intervenció arqueològica preventiva. Control i excavació
Municipi	Districte de Ciutat Vella. Barcelona
Comarca	Barcelonès
Coordenades UTM (ETRS 89 – 31 N)	X: 430939.2 / Y: 4581712.7
Dates de la intervenció	12 al 30 de setembre de 2022
Direcció arqueològica	Erik Villarroya de Diego
Promotor obra	Ajuntament de Barcelona – Districte de Ciutat Vella

1. Introducció

La present memòria arqueològica preventiva recull els resultats obtinguts del control arqueològic realitzat al Carrer Cucurulla 2B, Plaça de Cucurulla 1, Carrer dels Boters 1 i 2-6, Carrer de Portaferrissa 25-27, situats al barri Gòtic del districte de Ciutat Vella de la ciutat de Barcelona.

Aquesta actuació s'inclou en una zona d'interès arqueològic, motiu pel qual s'ha portat a terme una intervenció arqueològica de caràcter preventiu durant la realització de les obres, d'acord amb la normativa municipal i general en matèria patrimonial.

Els treballs s'han dut a terme entre els dies 12 i 30 de setembre de 2022 sota la supervisió de l'arqueòleg director Erik Villarroya de Diego, a càrrec de l'empresa Global Geomática. El promotor de l'obra és Ajuntament de Barcelona.

La intervenció s'ha efectuat d'acord amb el corresponent informe del projecte d'intervenció arqueològica redactat pel Servei d'Arqueologia de Barcelona i amb la autorització de la Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya (expedient CLT_2022_EXP_ARQ002PREV_3910 – R/N 470 K121 NB 2022/1-38361). El codi atorgat pel Servei d'Arqueologia de Barcelona corresponent a aquesta intervenció és el 084/22.

2. Situació de la intervenció

El lloc objecte d'intervenció se situa al carrer de Cucurulla i la plaça del mateix nom, al bell mig del Barri Gòtic de Barcelona. Concretament, se situa entre l'Avinguda del Portal de l'Àngel, Carrer dels Boters i Carrer de Portaferrissa.

A nivell geogràfic i geològic, el carrer de Cucurulla se situa al centre de la plana de Barcelona. Aquesta plana d'origen fluvial s'origina a partir dels sediments dipositats del riu Llobregat i el riu Besòs que provoquen la formació d'una gran plataforma entre la serralada litoral i el mar Mediterrani amb les seves pròpies característiques geomorfològiques que han anat variant al llarg dels anys. No obstant, aquesta plataforma presenta dues zones diferenciades: per una banda, els turons situats entre Horta i Sarrià (turó de la Peira, turó de la Rovira, el Carmel, la Creueta, el Putxet i Monterols), i per altra banda, el sector marí situat al sud de la ciutat on hi trobem la muntanya de Montjuïc (189 m.s.n.m.). La morfologia que presenta tot aquest espai es caracteritza per ser suau i amb planures d'inundació degut a les fluctuacions de les desembocadures dels dos deltes on hi predominen terrenys quaternaris (Daura, 2008; ICGC, 2010).

L'altitud i les coordenades del lloc on s'ha portat a terme la intervenció són les següents (UTM ETRS89 – 31 N):

8.95 m.s.n.m. - X: 430939.2 / Y: 4581712.7

3. Antecedents històrics i arqueològics

L'interès arqueològic, històric i patrimonial que té tota aquesta zona per a la ciutat de Barcelona ha estat un dels motius pels quals s'ha dut a terme el present control arqueològic. La intervenció se situa dins el centre històric de la ciutat de Barcelona, i molt a prop de la ciutat romana de Barcino. Més concretament, se situa a l'exterior del recinte romà, just a tocar de la muralla i a tocar del fossat defensiu.

Segons l'Inventari Arqueològic de Catalunya, la Carta Arqueològica de Barcelona i el projecte redactat pel Servei d'Arqueologia de Barcelona, al voltant d'aquesta zona s'han efectuat les següents troballes arqueològiques:

1) *Palau Castanyer*: Situat just al davant on s'ha portat a terme l'actuació. El Palau Castanyer és un edifici d'estil neoclàssic del segle XIX que s'estructura a l'entorn d'un pati central que actualment serveix per a comerços. És un edifici que s'inclou al catàleg de Patrimoni Arquitectònic i que té el nivell de protecció BCIL, Bé Cultural d'Interès Local (núm. 241). L'any 2018 es van dur a terme 7 sondejos informatius amb resultats positius pel que fa a restes arqueològiques d'època tardorromana i del segle XVIII. L'any 2019 i 2020, es va dur a terme una nova intervenció arqueològica més exhaustiva i que va permetre documentar restes des d'època romana fins l'època contemporània. Aquestes restes corresponen a un fragment de mur d'època romana republicana, diverses sitges a l'interior de l'edifici on van aparèixer un mosaic de tesselles blanques i negres molt fragmentat ja que havia estat abocat per rebllir les sitges.

2) *Carrer de la Palla, 39*: La intervenció arqueològica va consistir en l'obertura d'un conjunt de restes fins a una fondària de 3 metres, cota a la qual es localitza el nivell geològic. En l'actuació es va recuperar materials que correspondrien als segles XVIII, XIX i XX, tot i que a l'angle del carrer de la Palla amb la Plaça Nova es va localitzar un retall de 2x2 metres que tenia restes d'època romana al reblliment datats al segle I al V dC.

3) *Carrer de la Palla, 19-21*: En les intervencions dutes a terme en aquest edifici, es va documentar un conjunt de conduccions, drenatges, canals hidràulics i pous del mateix període cronològic i que es poden posar en relació amb l'antic hospital de Sant Sever. També es van documentar dos pous circulars situats al centre i a la part oriental del pati que en un principi no deuriem estar connectats a la xarxa principal del sistema hidràulic de l'hospital motiu pel qual es va considerar que podrien tenir una cronologia d'època baixmedieval. A més a més,

a les fases més antigues es va documentar una sèrie d'estructures negatives que es van relacionar amb el sistema defensiu de la colònia de Barcino que transcorria més o menys paral·lel a la cara exterior de la muralla. La cronologia d'aquest sistema defensiu s'hauria de situar durant la construcció de la primera muralla de Barcino, al voltant del segle I dC. També s'ha localitzat varies estructures de cronologia tardoantiga, segles V i VI, però de funcionalitat indeterminada.

4) *Hospital de Sant Sever*: Aquest hospital va ser fundat al carrer de la Palla l'any 1412 pel Mossèn Alomar i estava destinat a l'atenció dels clergues pobres i malalts de la diòcesi de Barcelona. Actualment només es conserva la porta de la capella, on hi apareix gravada la data 1562 resultat d'una reforma de la construcció original d'època medieval.

5) *Carrer dels Boters, 13*: Com a resultat del control arqueològic realitzat durant el rebaix del paviment relacionat amb la rehabilitació de l'edifici, es van poder documentar diverses restes de diferents períodes cronològics. Una primera fase correspondria amb nivells d'ocupació romana i consisteix en un mur molt arrasat d'època baiximperial. Una segona fase se situa entre l'època medieval i l'època moderna. Una tercera fase consisteix en la construcció d'un mur i un estrat d'anivellació d'època moderna. La cinquena fase està representada per dipòsits i clavegueres dels segles XIX, així com un empedrat situat a l'antic pati interior. Una última fase correspondria a restes d'un paviment de finals del segle XIX així com la preparació del paviment de l'edifici actual.

Cal assenyalar també l'existència d'alguns refugis antiaeris relacionats amb la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), i més concretament, durant els atacs aeris per part del bàndol feixista a la ciutat de Barcelona al llarg de la guerra. Tot i que hi ha la constància de que en al Carrer de Cucurulla 1-3 (Casa Sales) hi podria haver el refugi antiaeri núm. 1295, en la present intervenció no s'ha localitzat cap estructura que es pugi relacionar amb l'existència de cap refugi en aquest tram del carrer.

4. Metodologia

La metodologia d'excavació utilitzada ha estat la d'utilitzar una màquina miniexcavadora per treure el nivell de circulació actual (empedrat i formigó), i la utilització d'eines manuals pels nivells inferiors fins a la cota límit d'afectació de la intervenció.

Pel registre estratigràfic s'ha seguit el mètode proposat E. C. Harris, el qual consisteix en la identificació de les diferents unitats estratigràfiques i la seva posterior documentació gràfica i digital. Aquest enregistrament estratigràfic es basa en la codificació de les unitats estratigràfiques i la seva relació amb els materials arqueològics identificats en els diferents estrats podent establir relacions temporals a partir dels estrats i materials identificats.

Pel que fa a les dades topogràfiques, l'instrument utilitzat per mesurar les cotes x, y i z ha estat el de l'estació total, utilitzant sempre cotes reals sobre el nivell del mar a partir dels punts topogràfics existents de l'Ajuntament de Barcelona situats a la mateixa Plaça de Cucurulla.

5. Descripció dels treballs

La necessitat de reurbanitzar la plaça de Cucurulla comporta l'obertura del subsol amb el consegüent risc de que es puguin localitzar restes arqueològiques. Degut als diferents serveis existents i dels quals se'n desconeixia l'existència, calia modificar lleugerament la ubicació final de les instal·lacions respecte els plànols inicials del projecte d'intervenció arqueològica.

Els treballs duts a terme han estat:

- Obertura d'un pou de fonamentació per la col·locació de l'arbre, amb una amplada de 2 m i una profunditat de 1,3 m. En aquest rebaix s'ha localitzat a l'extrem nord un mur de pedres sense treballar lligades amb morter de calç que s'adossa a un altre mur perpendicular fet de maons, el qual està desmuntat coincidint amb el límit del pou excavat. El mur de maons forma part d'un dels laterals d'una arqueta localitzada també en un dels límits de la circumferència, concretament al costat oest. Aquesta arqueta en desús presenta un revestiment de ciment impermeabilitzant i té unes mesures de 0,67 m. d'alçada i 0,5 m. d'amplada. La seva funcionalitat com arqueta és evident pel tub de ferro que hi ha situat al mig de la estructura així com pel revestiment de morter de ciment impermeabilitzant que cobreix la part interna.

Imatge 1. Vista general del pou excavat per la col·locació de l'arbre amb les restes localitzades.

- Obertura d'una rasa de 0,20 m de profunditat, 2 m de llargada i 0,50 m d'amplada, des de l'actual connector d'aigua potable fins l'indret on va l'arqueta i que al mateix temps connectarà aquesta amb l'arbre per mitjà d'un sistema de reg per degoteig. Només s'ha arribat a baixar estratigrafia (UE 3) en el rebaix de l'arqueta, la qual té unes mesures de 0,60 m de profunditat i 1,2 m d'amplada.

Imatge 2. Rasa del connector d'aigua potable amb l'excavació de l'arqueta en primer terme.

- Obertura d'una rasa de 0,20 m de profunditat, 3 m de llargada i 0,25 m d'amplada, que connecta el forat de l'arbre amb la xarxa de clavegueram. En aquest cas s'ha utilitzat el mateix procediment que la rasa del connector. Només s'ha rebaixat el gruix de la llosa de formigó, 0,20 m, sense arribar a rebaixar estratigrafia.

Imatge 3. Rasa que uneix el pou excavat per l'arbre amb la xarxa de clavegueram.

- Obertura pel nou fanal amb unes dimensions de 1 m d'amplada i de llargada, i 0,8 m de profunditat. Junt a aquest rebaix pel fanal, s'ha procedit també a fer la rasa corresponent als subministres elèctrics amb unes dimensions de 0,2 m de profunditat i 1,5 m de llargada. En aquesta rasa tampoc s'ha rebaixat estratigrafia, només el gruix de la llosa de formigó. No s'ha documentat cap resta arqueològica

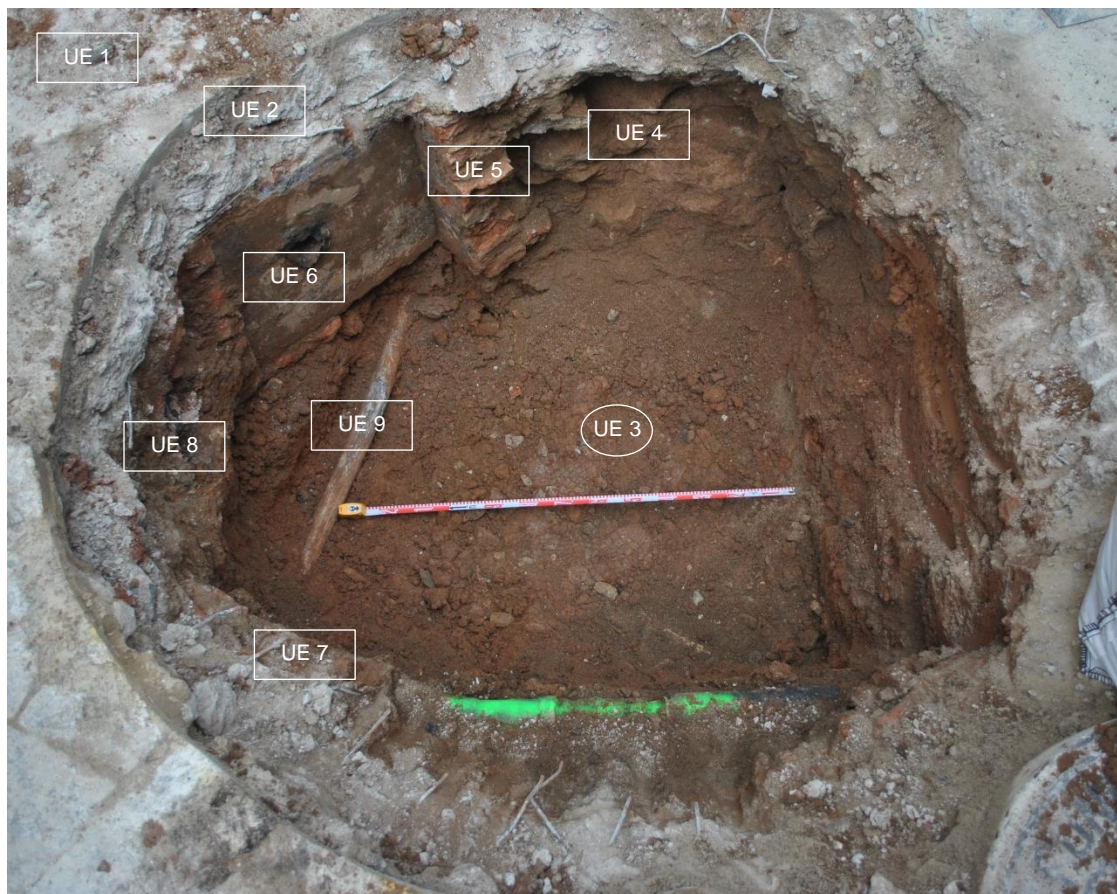
Imatge 4. Rasa i excavació del forat on anirà el nou fanal.

Imatge 5. Excavació d'on anirà la ubicació del nou fanal.

- Llistat d'unitats estratigràfiques

- UE 1: Nivell de llambordes de l'actual nivell de circulació del carrer de 0,1 m de gruix.
- UE 2: Planxa de formigó entre les llambordes i el subsol de 0,25 m de gruix.
- UE 3: Estrat d'argila molt poc compacta, de composició granulosa i de coloració marró. Apareix barrejada amb pedres de mides inferiors a 0,10 m.
- UE 4: Mur de pedres lligat amb morter de calç amb una orientació nord-est. Degut a que queda fora dels límits de la intervenció, se'n desconeix les mides reals. S'adossa a la UE 5.
- UE 5: Mur de maons d'una filada amb una orientació nord-sud. Se'n desconeix també les mides reals, ja que el mur probablement va ser desmuntat just en el límit perimetral del forat de l'arbre juntament amb l'arqueta. Se li adossa el mur UE 4 i està adossat a la UE 6.
- UE 6: Antiga arqueta revestida de ciment impermeabilitzant amb un tub de ferro al centre. Només s'ha pogut identificar una de les parets internes i un dels laterals (UE 5). L'altre mur lateral que el tanca no s'ha pogut localitzar.
- UE 7: Tub de ferro d'antics serveis. Travessa la UE 3 a una cota de 1 m.
- UE 8: Tub de plom d'antics serveis que transcorre paral·lel a la intervenció. Travessa la UE 3 a una cota de 0,6 m.
- UE 9: Canalització de plom que transcorre pel mig de tot el rebaix on es situarà l'arbre.

Imatge 6. Imatge general del pou excavat per l'arbre amb la identificació de les diferents unitats estratigràfiques documentades.

6. Conclusions

La intervenció s'ha portat a terme en una zona amb un alt valor històric per a la ciutat de Barcelona, motiu pel qual s'ha portat a terme aquesta intervenció amb la finalitat de localitzar possibles restes arqueològiques que puguin aparèixer en el transcurs dels treballs. Així doncs, aquest control arqueològic ha localitzat antics serveis relacionats amb obres de sanejament del carrer que podrien tenir una cronologia de principis i/o mitjans del segle XX i que s'han de posar en relació a l'estructuració urbanística d'aquesta part de la ciutat. Les restes localitzades es caracteritzen per ser tubs de ferro i plom, una arqueta amb un tub de ferro al centre de l'estructura i dos murs, un fet de pedres amb morter de calç i l'altre de maons. Degut a la fragmentació de les restes i del límit d'afectació de l'obra, no s'ha pogut localitzar les mesures totals de les estructures, tot i que havien quedat clarament inoperatives tal i com s'evidencia pel desmuntatge de l'arqueta i del mur de maons. L'estratigrafia identificada ens indica que era un dipòsit relativament recent per la seva poca compactació i la barreja de pedres i altres materials com nòduls de morter de calç. En cap cas s'ha esgotat l'estratigrafia, així com tampoc s'ha localitzat cap resta ceràmica ni cal altre tipus de material arqueològic.

7. Referències

- DAURA, J. 2008.; Caracterització geotècnica del subsol del Pla de Barcelona. Universitat de Politècnica de Catalunya.

- Geologia del Pla de Barcelona des de l'Observatori Fabra. Institut Geològic i Cartogràfic de Catalunya. Octubre 2010.

8. Annex

- 8.1. Inventari fotogràfic

Núm.	Descripció
CLLA_1_2022	Excavació del pou per a l'arbre.
CLLA_2_2022	Rasa del connector d'aigua potable fins el forat de l'arbre. Rebaix de l'arqueta en primer terme.
CLLA_3_2022	Rasa que connecta el forat de l'arbre amb el clavegueram.
CLLA_4_2022	Rasa de serveis relacionats amb el nou fanal.
CLLA_5_2022	Rebaix on anirà el nou fanal.
CLLA_6_2022	Inici de la intervenció.
CLLA_7_2022	Inici excavació arbre.
CLLA_8_2022	Fotografia general del forat de l'arbre.
CLLA_9_2022	Fotografia detall de l'arqueta.
CLLA_10_2022	Inici de la rasa de subministrament d'aigua.
CLLA_11_2022	Secció del rebaix on s'ubicarà l'arqueta.
CLLA_12_2022	Imatge general de la intervenció.

- 8.2. Fitxes d'UE

UE 1	Codi intervenció 084/22
Definició	Estructura.
Descripció	Llambordes carrer.
Mesures	Longitud: Amplada: Alçada: 0,10 m.
Interpretació	Nivell de circulació actual.
Seqüència física	Cobreix a UE 2.
Cronologia	Principis s. XXI

UE 2	Codi intervenció 084/22
Definició	Estructura.
Descripció	Formigó.
Mesures	Longitud: Amplada: Alçada: 0,15 m.
Interpretació	Nivell de preparació de les llambordes.
Seqüència física	Cobert per UE 1 i cobreix a UE 3.
Cronologia	Principis s. XXI

UE 3	Codi intervenció 084/22
Definició	Estrat.
Descripció	Estrat de rebliment.
Mesures	Longitud: Amplada: Alçada:
Interpretació	Rebliment utilitzat com a preparació per la UE 2 i que cobreix les restes d'antics serveis localitzats.
Seqüència física	Cobert per UE 2. S'adossa a UE 4, 5 i 6. Travessat per UE 7 i 8.
Cronologia	Mitjans/finals s. XX

UE 4	Codi intervenció 084/22
Definició	Estructura.
Descripció	Mur de pedres lligat amb morter de calç.
Mesures	Longitud: Amplada: Alçada: 0,70 m.
Interpretació	Fonamentació?
Seqüència física	Cobert per UE 2. Se li adossa UE 3 i UE 5.
Cronologia	Principis/mitjans s. XX

UE 5	Codi intervenció 084/22
Definició	Estructura.
Descripció	Mur de maons.
Mesures	Longitud: Amplada: 0,14 m. Alçada: 0,70 m.
Interpretació	Estructura arqueta.
Seqüència física	Cobert per UE 2. Se li adossa UE 3.
Cronologia	Principis/mitjans s. XX

UE 6	Codi intervenció 084/22
Definició	Estructura.
Descripció	Arqueta.
Mesures	Longitud: Amplada: 0,5 m. Alçada: 0,67 m.
Interpretació	Arqueta.
Seqüència física	Cobert per UE 2. Se li adossa UE 3.
Cronologia	Principis/mitjans s. XXI

UE 7	Codi intervenció 084/22
Definició	Serveis.
Descripció	Tub ferro.
Mesures	Longitud: Amplada: 0,15 m. Alçada:
Interpretació	Tub de ferro d'antics serveis.
Seqüència física	Travessa i és coberta per UE 3.
Cronologia	Principis/mitjans s. XXI

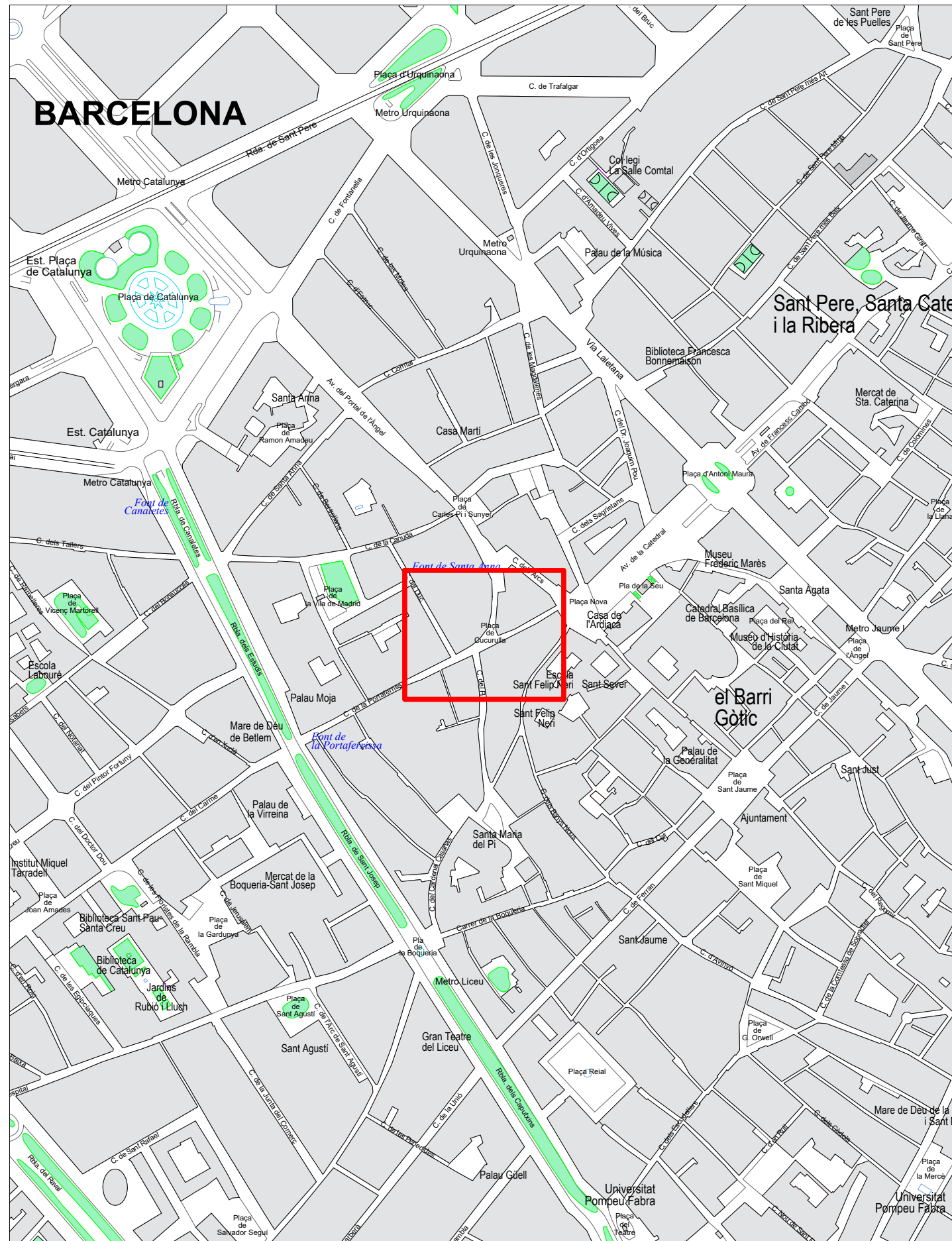
UE 8	Codi intervenció 084/22
Definició	Serveis.
Descripció	Tub de plom
Mesures	Longitud: Amplada: 0,7 m. Alçada:
Interpretació	Tub de plom d'antics serveis.
Seqüència física	Travessa i és coberta per UE 3.
Cronologia	Principis/mitjans s. XXI

UE 9	Codi intervenció 084/22
Definició	Serveis.
Descripció	Tub de plom.
Mesures	Longitud: Amplada: 0,07 m. Alçada:
Interpretació	Tub de plom d'antics serveis.
Seqüència física	Cobert per UE 3.
Cronologia	Principis/mitjans s. XXI

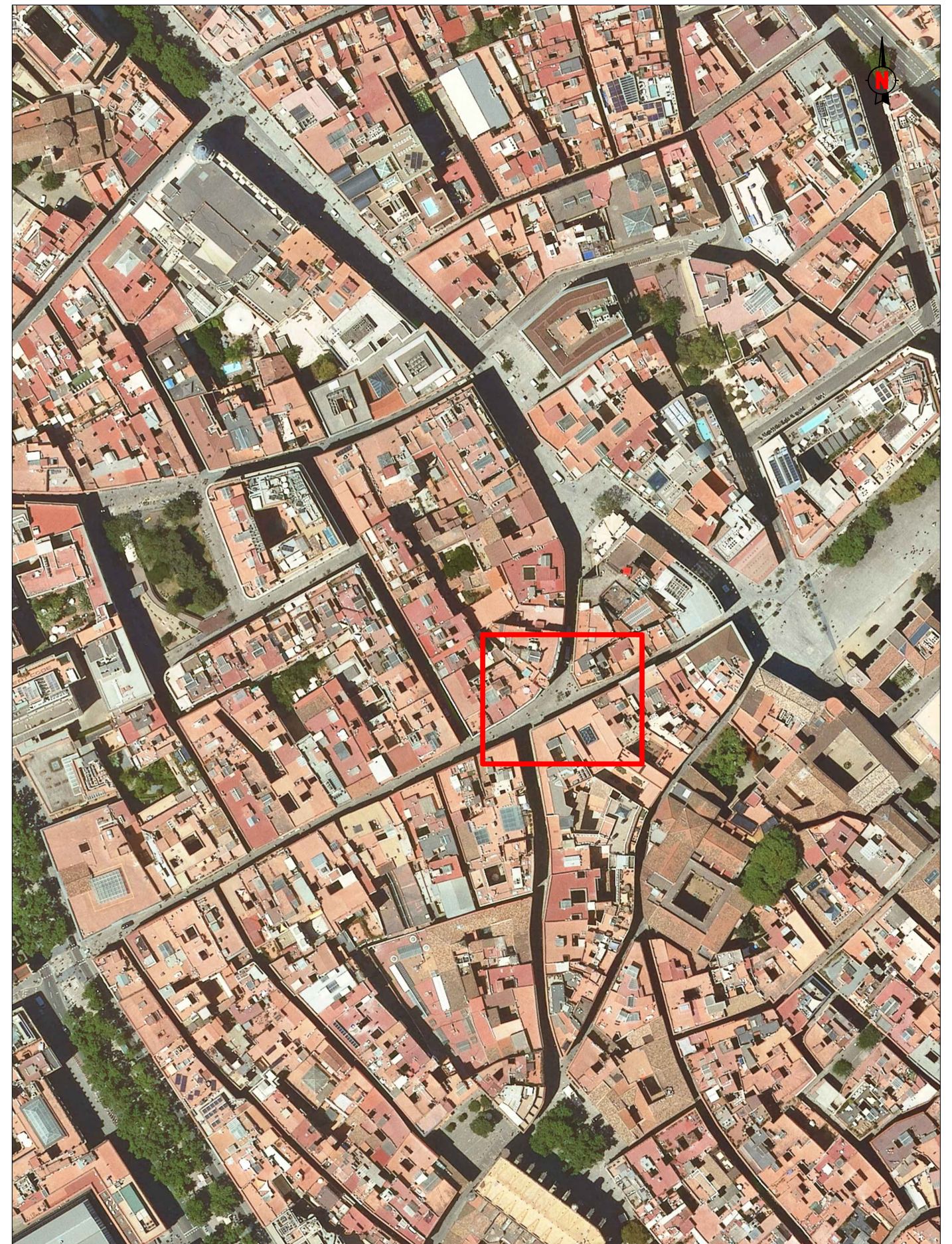
Memòria d'intervenció arqueològica al de la Carrer Cucurulla, 2B; Plaça de la Cucurulla, 1; Carrer dels Boters, 1, 2-6; Carrer de la Portaferrissa, 25-27. Codi 084/22.

- 8.3. Planimetria

01. Situació i emplaçament

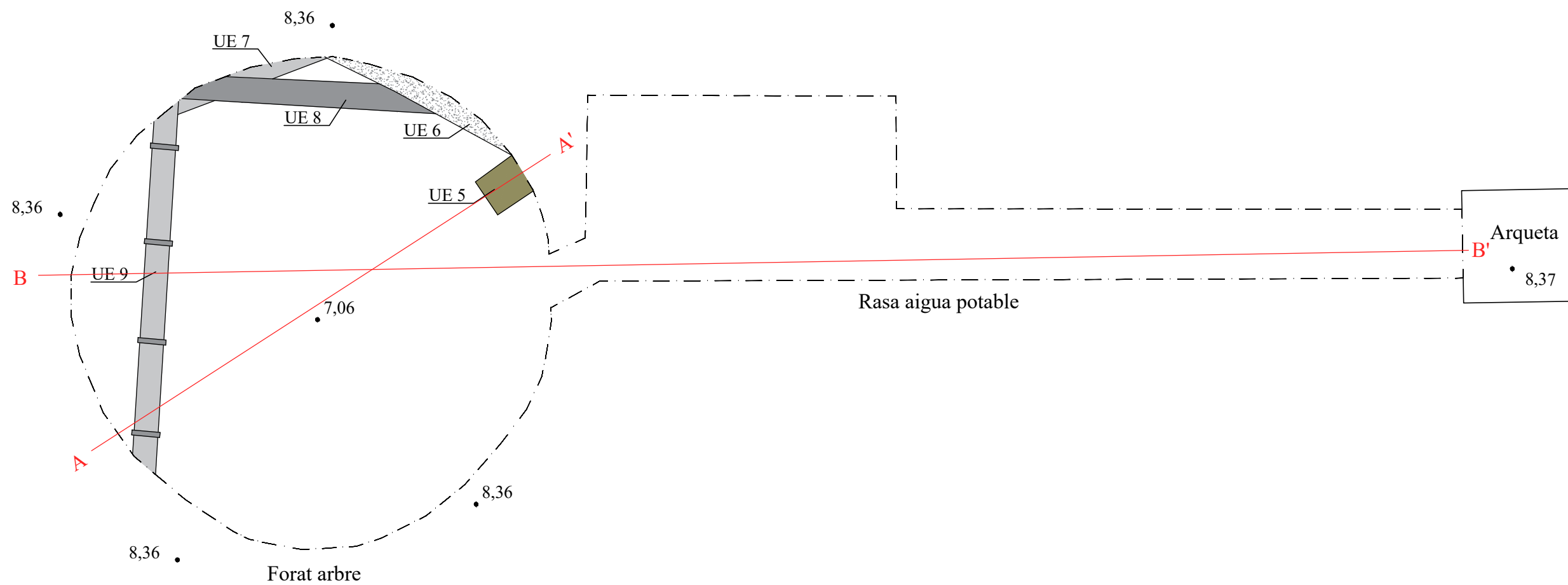
Escala: 1:5.000

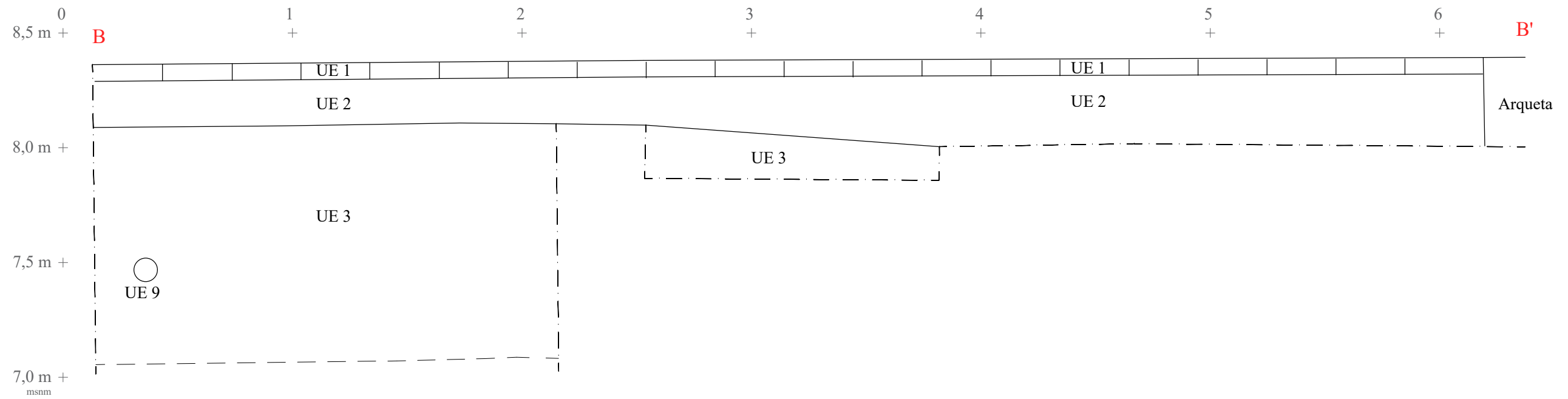
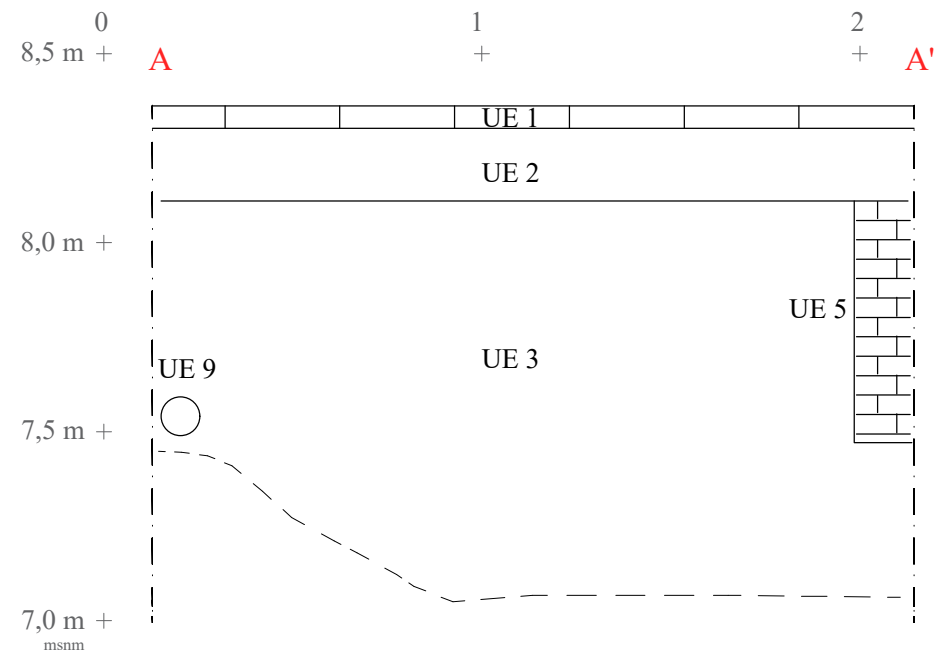
Escala: 1:2.000

Memòria d'intervenció arqueològica al de la Carrer Cucurulla, 2B; Plaça de la Cucurulla, 1; Carrer dels Boters, 1, 2-6; Carrer de la Portaferrissa, 25-27. Codi 084/22.

02. Planta

03. Seccions

Memòria d'intervenció arqueològica al de la Carrer Cucurulla, 2B; Plaça de la Cucurulla, 1; Carrer dels Boters, 1, 2-6; Carrer de la Portaferrissa, 25-27. Codi 084/22.